

บทความวิชาการ

การทำให้เป็นปาตานี: การประกอบสร้างการเมือง แห่งอัตลักษณ์มลายูปัตตานี (ปัตตานี)

จิรวุฒิ (อุไรรัตน์) บุญรัมย์¹

(Received: September 14, 2023; Revised: November 30, 2023; Accepted: December 14, 2023)

บทคัดย่อ

เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ระลอกใหม่ที่ประทุขึ้นราว พ.ศ. 2547 งานวิชาการหลายชิ้นเสนอว่าเป็นเรื่องของความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับสำนักทางด้านประวัติศาสตร์ บ้างว่ามาจากสำนักด้านศาสนาอิสลามเป็นหลักโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักปรัชญาสงครามศาสนา (ญิฮาด) บทความนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อกลับไปตรวจสอบปัจจัย/สาเหตุของการต่อต้านรัฐ พบว่า การสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองของชาวมลายูปัตตานีให้เป็นศัตรูกับความเป็นไทยผ่าน “การทำให้เป็นปาตานี” (Patanisation) เป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ฝ่ายขบวนการฯ ใช้ประโยชน์ในการปลุกปั่นความรู้สึกเกลียดชังรัฐไทย และคนไทยทั้งที่เป็นวาทกรรม “ใหม่” ที่เพิ่งจะถูกสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2540 ดังมีตัวอย่าง เช่น การใช้ประโยชน์จากประวัติศาสตร์นิพนธ์ และการอ้างบางส่วนของจังหวัดสงขลาและสตูลเป็นส่วนหนึ่งของปัตตานี ทั้งที่ไม่มีมีความเกี่ยวข้องกันเลยทั้งทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ปัตตานี การทำให้เป็นปาตานี การเมืองแห่งอัตลักษณ์ วาทกรรม

¹ นิสิตปริญญาเอก คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Email: Jeerawut.Boon@gmail.com

Patanisation: Constructing Melayu Patani's Identity Politics

Jeerawut Urairat Boonratsamee¹

Abstract

Thailand has been experiencing the “Southern Insurgency” since 2004. Its causes are still an issue of debate. This article aims to examine those causes of violence against the Thai state. This study suggests that the process of constructing the Melayu Patani identity (referred to as ‘Patanisation’) has played a primary role in encouraging several local Malays to support Patani's independence movement. This has resulted in turning both Malays and local Thais against the Thai state, which they see as its enemy. Moreover, this article will demonstrate that the process of ‘Patanisation’ was only established recently, circa 1997, and based on nothing but irrationality. For example, it utilized Patani's historiography and the claim of some parts of Songkhla province (Chana, Thepa, Natawi, Sabayoi, and Satun) to be the annexed territories of Patani. In fact, those districts share nothing with Patani and their cultures and histories are significantly different.

Keywords: Patani, Patanisation, Identity Politics, Discourse

¹ PhD. Student, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University,
E-mail: Jeerawut.Boon@gmail.com

บทนำ

ปัญหาการจับอาวุธเพื่อแบ่งแยกดินแดน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส) ให้เป็นรัฐเอกราชจากประเทศไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา ปัจจุบันได้ลุกลามขยายความรุนแรงเข้ามาถึงบางส่วนของจังหวัดสงขลา ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินต่อทั้งภาคราชการและประชาชนทุกชาติ ทุกศาสนามานานเกือบ 2 ทศวรรษ (Jitpiomsri, 2020) สงครามยืดเยื้อของกลุ่มขบวนการได้คร่าชีวิตมนุษย์ไปกว่า 7,000 รายตลอดห้วงเวลาที่ผ่านมา และข้อมูลที่น่าสนใจพบว่าเหยื่อส่วนมากมาจากจำนวนหลายพันคน เป็นประชาชนหรือพลเรือนที่ปราศจากอาวุธป้องกันตัว (Chalermripinyorat, 2020) ทั้งนี้ เหตุการณ์ไม่สงบในพื้นที่ชายแดนใต้แตกต่างจากสงครามจารีต เช่นที่เกิดในอดีต เพราะเป็นสงครามรูปแบบใหม่ที่มีขนาดเล็ก (Small Wars) เน้นการสร้างบรรยากาศแห่งความแตกแยก หวาดผวา และไม่ไว้วางใจกันระหว่างฝ่ายรัฐและประชาชนรวมถึงประชาชนกับประชาชน เป็นความรุนแรงที่มีการจัดตั้งในลักษณะสงครามก่อความไม่สงบ มีความรุนแรงเข้มข้นต่ำแต่ขยายตัวในวงกว้างและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากรายวัน (Jitpiomsri, 2020) และมีการยั่วยุและพิสูจน์ทราบจากหลายฝ่ายทั้งรัฐและไม่ใช่อรัฐแล้วว่าการก่อเหตุไม่สงบในพื้นที่ส่วนมากเป็นฝีมือของกลุ่มขบวนการ BRN (Berisn Revolusi Nasional Melayu Patani) (ISOC, 2009; Chalermripinyorat, 2020)

ทั้งนี้ การเป็นประชาชนที่ปราศจากอาวุธก็มีได้เป็นข้ออ้างหรือข้อยกเว้นให้รอดจากการก่อวินาศกรรมของขบวนการแบ่งแยกดินแดนได้ (Jantimatorn, 2005) ไม่ว่าผู้ได้รับผลกระทบจะเป็นเพียงเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ หรือกระทั่งนักบวชศาสนาต่าง ๆ ก็ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าจะได้รับสิทธิการยกเว้นจากการเป็นเหยื่อในการก่อเหตุร้าย จึงกล่าวได้ว่า การก่อเหตุของกลุ่มขบวนการฯ เป็นสงครามที่ไม่เลือกหน้า แม้แต่ชีวิตของพลเรือนก็ไม่ได้รับการยกเว้น นอกจากนั้น อีกหนึ่งสนามรบที่มีการขับเคลื่อนรุนแรงไม่น้อยกว่าสนามจริง อีกทั้งยังมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งก็คือ “การต่อสู้ทางความคิด” ผ่านสงครามจิตวิทยา ซึ่งมีเนื้อหาหลักในการนำเสนอถึงความขัดแย้งระหว่าง “สยาม/ไทย” กับ “นายู/ปัตตานี” ที่ได้ทวีความรุนแรงเข้มข้นขึ้นตามลำดับ

ตั้งแต่มีการสถาปนาвахกรรม “ปาตานี” และถูกใช้อย่างครอบคลุมในฐานะ “ดินแดนปาตานี/คนปาตานี/ประวัติศาสตร์ปาตานี” ซึ่งвахกรรม “ปาตานี” เริ่มมีบทบาทสำคัญตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา (Boonratsamee, 2020) น่าสนใจว่าвахกรรมที่เพิ่งสร้างดังกล่าวมีความเป็นไปได้ว่าจะถูกประกอบสร้างมาจากแนวคิด 3 หลักใหญ่ ได้แก่ ชาติ (บังสา) ศาสนา (อุซามอ) และ มาตุภูมิ (ตะนะอายเยอร์/ปตานี) ซึ่งเป็นฐานคิดสำคัญของвахกรรม “มลายูปัตตานี” ที่มีสถานะเป็นขั้วตรงข้ามกับ “สยาม-ไทย” (Deep South Watch, 2007; Panjor, 2015)¹ งานของ Panjor (2015) ได้ระบุถึงความพยายามต่อสู้/ต่อรองของนักชาตินิยมภายใต้รัฐไทยผ่านการประดิษฐ์หรือบัญญัติศัพท์คำขึ้นมาเพื่อให้มีลักษณะเป็นคู่ขัดแย้งกับคำของรัฐ อาทิ “ปัตตานี” กับ “ปาตานี”

สอดคล้องกับที่ Jitpiromsri (2020) เสนอไว้ว่า ปัญหาของความขัดแย้งในพื้นที่ 3 จังหวัดนี้เป็นผลมาจากองค์ประกอบ 3 สิ่ง ได้แก่ สำนักทางชาติพันธุ์ สำนักทางศาสนาอิสลาม และสำนักในด้านประวัติศาสตร์ของมลายูปัตตานี (Jitpiromsri, 2020, pp. 17) อย่างไรก็ตาม Chalermsripinyorat (2020) เห็นว่าตัวแปรทางด้านสำนักทางศาสนาอิสลามน่าจะมีอิทธิพลในการต่อสู้ของขบวนการฯ มากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวต่อสู้สงครามศาสนา (ญิฮัด) ของกลุ่ม BRN หลังจากช่วงปฏิรูปแนวคิดของขบวนการเสียใหม่ในห้วงปลาย พ.ศ.2520 – ปลาย พ.ศ. 2530 แนวคิดนี้มีฐานคิดภายใต้กรอบทฤษฎี “ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองในมิติทางด้านศาสนา” นอกจากนี้ Chalermsripinyorat (2020) ยังยืนยันบทบาทอย่างสูงเด่นของศาสนาอิสลามในการปลุกระดมชาวไทยเชื้อสายมลายูปัตตานีจับอาวุธขึ้นสู้กับรัฐไทยเป็นสิ่งที่มีความชอบธรรมตามศาสนาอิสลาม แต่แนวคิดญิฮัดของ BRN กลับมีความแตกต่างกับแนวคิดกองกำลังนักรบญิฮัดอื่นในโลกอิสลามสากล เพราะ BRN ชับเน้นการสู้รบเพื่อดินแดนที่มีความจำเพาะ นั่นก็คือ “ดินแดนปัตตานี” ในฐานะมาตุภูมิ ต่างกับนักรบญิฮัดสากลที่มุ่งเน้นอุดมการณ์รัฐอิสลามข้ามชาติ

¹ อย่างไรก็ตาม แนวคิด “UBANGTAPEKEMA” รุ่งริเสนอว่าแนวคิดนี้เป็นอุดมการณ์ของกลุ่ม PULO เท่านั้น ไม่ใช่ BRN แต่ผู้เขียนไม่เห็นด้วยที่จะอภิปรายต่อไปในบทความนี้

ในฐานะมาตุภูมิ ต่างกับนักรบญัตตสาทที่มุ่งเน้นอุดมการณ์รัฐอิสลามข้ามชาติ (Chalermripinyorat, 2020) ด้วยเหตุนี้จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าสำนักทางด้านชาติ (บังสา) และประวัติศาสตร์แห่งมาตุภูมิ (ตะนะอายเยอร์) ยังคงย่อมมีอิทธิพลไม่แพ้ศาสนา

“การต่อสู้ทางความคิด” ที่มีจุดเน้นในสนามแห่งวาทกรรมความขัดแย้งระหว่างไทย - ปัตตานี น่าจะเป็นมูลเหตุจูงใจอันนำไปสู่การตัดสินใจที่ทำให้สมาชิกของขบวนการฯ จับปืนสู้กับรัฐไทย¹ ยิ่งกว่านั้น วาทกรรม “ปาตานี” หาได้มีอิทธิพลต่อกองกำลังติดอาวุธเพียงอย่างเดียวเท่านั้น วาทกรรม “ปาตานี” ยังคงมีอิทธิพลเหนือฝ่ายสนับสนุนขบวนการฯ อื่น ๆ อีกด้วย อาทิ ฝ่ายเปอญูดอ (เยาวชน) ฝ่ายอูลามะห์ (ผู้รู้และนักการศาสนา) และรวมทั้งผู้ที่สนับสนุนการต่อต้านรัฐไทยด้วย (Chalermripinyorat, 2017) ดังที่พวกเขาได้แสดงออกผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในปัจจุบัน อาทิ ความคิดเห็นในโลกออนไลน์ การแสดงออกทางความเห็นในพื้นที่สาธารณะหรือเชิงวิชาการ² บทความชิ้นนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อทำการศึกษาลึกลงไปถึงที่มาของวาทกรรม “ปาตานี” รวมถึงการประกอบสร้างวาทกรรมการเมืองแห่งอัตลักษณ์ (Identity Politics) ของชาวไทยเชื้อสายมลายูปัตตานี (นายู) ซึ่งจะมีผลต่อการตัดสินใจต่อต้านรัฐไทยของกลุ่มคนดังกล่าว

การเมืองแห่งอัตลักษณ์และความจำเป็นในการสรรค์สร้างศัตรู

การเมืองแห่งอัตลักษณ์ (Identity Politics) หมายถึงการขับเคลื่อนที่มุ่งเน้นในด้านอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เชื้อชาติ/ชาตินิยม หรืออัตลักษณ์แห่งศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ในการอ้างสิทธิ์และสถาปนาอำนาจอธิปไตย ด้วยเหตุนี้

¹ ดังคำให้การของผู้ร่วมบุกโจมตีหน่วยทหารและความมั่นคงทั่วชายแดนใต้ วันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2547 โปรดดู Binji, A. (2019). *Description of Berijhad di Patani*. Wikaya Press. 14-15.

² โปรดดูความเห็นและมุมมองของประชาชนชาวไทยเชื้อสายมลายูปัตตานีที่สนับสนุนอุดมการณ์เอกราชปัตตานี ใน Tamthai, M. (2020). *Weaving Patani's Dream Non-violently*. Thailand Science Research and Innovation.

(Labelling) และ “ป้าย” (Labels) อันสื่อนัยของการที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ นี่จึงเป็นการอ้างสิทธิ์เหนืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (National Identity) ดังนั้น การเมืองแห่งอัตลักษณ์จึงมีคุณลักษณะแห่งความรุนแรงและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านมูลฐาน ลักษณะเฉพาะสำคัญที่ทำให้การเมืองแห่งอัตลักษณ์แตกต่างไปจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองอื่น ๆ นั่นก็คือ การมุ่งเน้นสถานะที่เติมไปด้วยการแบ่งเขาแบ่งเรา เน้นการมองกลับไปข้างหลัง (Backward-Looking) ด้วยเหตุนี้จึงมุ่งเน้นอัตลักษณ์ที่มีความพิเศษหรือเฉพาะตัวที่มักหวนรำลึกไปถึงช่วงเวลาในอดีตกาลกันไกลโพ้น (Nostalgia) ที่มีฐานมาจากการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์แห่งวีรบุรุษของพวกเขา (Heroic Past) ขึ้นมาอีกครั้ง รวมไปถึงความทรงจำแห่งความอยู่ดีธรรม พวกเขาสร้างความหมายของตนผ่านความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย รวมถึงความหวนรำลึกต่อศัตรูคู่แค้นทางประวัติศาสตร์ (Historic Enemies) กระทั่งความรู้สึกว่ายังคงถูกปฏิบัติหรือคุกคามจากศัตรูเหล่านั้นด้วย ยิ่งกว่านั้นการเมืองแห่งอัตลักษณ์ยังเป็นเรื่องของการแบ่งแยกเชิงจิตวิทยา (Psychological discrimination) ต่อบรรดาผู้ที่ถูกแปะป้ายแตกต่างจากพวกเขา ซึ่งหากเลวร้ายที่สุด มักจะนำไปสู่การขับไล่คนที่แตกต่างจากเขาไปจนถึงกระทั่งการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Kaldor, 2012) การศึกษาเมืองแห่งอัตลักษณ์ในประเทศไทยที่พอจะเกี่ยวข้องกับบทความนี้ ปรากฏในหนังสือ *การเมืองการปกครองและการจัดการความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้* (2563) ของศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี (Jitpiromsri, 2020)

นอกเหนือไปจากนั้นการที่จะทำให้เอกลักษณ์ดังกล่าวเข้มแข็ง ทรงพลัง และดูสมเหตุสมผล (และสมจริง) มากยิ่งขึ้น จำต้องมี “การสรรคสร้างศัตรู” (Inventing the Enemy) ดังที่ Umberto Eco (2012) ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า “การมีศัตรูเป็นสิ่งจำเป็นมาก ไม่เพียงแต่ประโยชน์ในการกำหนดอัตลักษณ์ของเราขึ้น หากแต่ยังช่วยในจินตนาการถึงอุปสรรคขวากหนามเพื่อพิสูจน์คุณค่าของพวกเราและหาวิธีที่จะเอาชนะศัตรูเหล่านี้ให้ได้ ดังนั้นหากพวกเราไม่มีศัตรูในเวลานี้ เช่นนั้นก็จงสร้างมันขึ้นมาเสียเลย” (Eco, 2011)

คำกล่าวเช่นนี้ฟังดูสมเหตุสมผลทีเดียวเมื่อกลับไปทบทวนกับการเมืองแห่งอัตลักษณ์ที่ขับเคลื่อนการแบ่งเขาเป็นเราโดยให้ความสำคัญที่ “ความแตกต่าง” ระหว่างกันเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ “ความแตกต่าง” นั้นเอง คือปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะชี้ขาดว่า “ใคร” ควรจะเป็นศัตรู และแท้ที่จริงแล้ว “พฤติกรรมคุกคาม” ของศัตรูหาใช่สิ่งที่จะเป็นตัวตัดสินว่าผู้นั้นคือศัตรูของเราหรือไม่ หากแต่ “ความแตกต่าง” ที่ปรากฏเด่นชัดของศัตรูต่างหากที่จะเป็นสิ่งที่ชี้วัดถึงความเป็นศัตรูจนความแตกต่างจึงกลายมาเป็นสัญลักษณ์ที่หมายถึงความเป็นศัตรู (Eco, 2011) และเมื่อพิจารณาจากป้าย (Labels) ตามอัตลักษณ์ (นาย/ไทย มุสลิม/พุทธญว/รัฐไทย) ที่ปรากฏในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์ของนาย/มลายู ถูกวางให้ตรงกันข้ามกับสยาม/ไทยอย่างชัดเจน สะท้อนจากที่ฝ่ายขบวนการฯ แสดงออกถึงการเรียกขานกลุ่มกองกำลังติดอาวุธของตนว่า “ญว” ซึ่งหมายถึง “นักรบ” เพื่อหมายใจให้เป็นคู่ตรงข้ามกับกองกำลังของรัฐบาลไทย (McCargo, 2019)

“การทำให้เป็นปัตตานี”: จากสนามแห่งวิชาการสู่สนามการเมืองแห่งอัตลักษณ์

ก่อนหน้านี้ งานวิชาการตลอดจนไม่ใช่วิชาการในภาคภาษาไทยที่มีเนื้อหาสาระตลึงเกี่ยวกับปัตตานีมักใช้คำว่า “ปัตตานี”¹ เรียกแทน “Patani” ในอักษรโรมันแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะหมายถึงอาณาจักรปัตตานี คนปัตตานี หรือประวัติศาสตร์ปัตตานี งานวิชาการด้านประวัติศาสตร์นิพนธ์ของนักชาตินิยม นายู² ที่ปรากฏขึ้นในภาคภาษาไทยฉบับแรก คือ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี อดีตและปัจจุบัน” (2519) โดยอัปดุลละห์ ลออแมน (อ.บางนรา) ภายใต้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับเสนีย์ มะดากะกุล พวกเขาได้ร่วมท่องเทียวค้นหาข้อมูลเพื่อประกอบการเขียนหนังสือเล่มดังกล่าวหลังเหตุการณ์การประท้วงใหญ่หน้า

¹ ปัตตานี และ ปตานี เริ่มมีใช้ในสมัยรัชกาลที่ 5 ช่วงก่อนตั้งมณฑลปัตตานีเป็นต้นมา ซึ่งก่อนหน้านี้ชาวสยามใช้แต่เพียงคำว่า ตานี มาตั้งแต่อย่างน้อยสมัยอยุธยา

² หมายถึง นักชาตินิยมมลายูปัตตานี

เพื่อประกอบการเขียนหนังสือเล่มดังกล่าวหลังเหตุการณ์การประท้วงใหญ่หน้า มัสยิดปัตตานี พ.ศ. 2518 (Textbook Foundation, 2008) ควรบันทึกไว้ด้วยว่าหนังสือเล่มนี้ยังคงถอดเสียง “Patani” ว่า “ปัตตานี” อับดุลเลาะห์ได้ให้เหตุผลเพิ่มเติมด้วยว่า “ปัตตานี” มีที่มาจากคำว่า “ปัตานี” ในภาษามลายู¹ และงานของเขาขึ้นมา คือ “ปัตตานีในอดีต” (2523) ยังคงการสะกดปัตตานีในความหมายเดียวกับ “Patani” เช่นเดิม อีกทั้งยังขบขันที่มาของคำนี้ว่ามาจาก “ปัตานี” อีกด้วย (Arjaan-Bangnara, 1980) เมื่อเวลาผ่านไป อับดุลเลาะห์กับอารีฟีน บินจิ (จำรูญ เด่นอุดม) กลับเลิกใช้คำว่า “ปัตตานี” ในฐานะคำที่หมายถึง “Patani” อย่างเด็ดขาด สะท้อนจากผลงานทางวิชาการเล่มใหม่ของพวกเขา คือ “สังกาสูกะ - ปาตานี ดารุสลาม” (2541) (Binji, 1998) หนังสือเล่มดังกล่าวคือหมุดหมายแรกสุดของการสถาปนาคำว่า “ปาตานี” ขึ้นในโลกภาษาไทยในฐานะหน่วยการวิเคราะห์เดียวกับ “ปัตตานี”² เมื่อ “ปาตานี” ได้ถือกำเนิดขึ้นมาแล้วได้ส่งผลให้คำว่า “ปัตตานี” และ “ปัตานี”³ ที่เคยใช้กันมาแต่เดิมกว่าร้อยปีและมีความถูกต้องตามหลักภาษามลายูถูกกระทำให้หายไป ด้วยและถูกสวมทับด้วยคำว่า “ปาตานี” ไปจนหมด

“ปาตานี” ถูกสร้างขึ้นจากการถอดรูปเสียงจากคำว่า “Patani” โดยต้องการให้มีความหมายเป็น “ชั่วคราวข้าม” ระหว่าง “ปัตตานี” และ “ปาตานี” โดยขบขันมิติทางด้านประวัติศาสตร์ ดั้งนิยามของคำว่า “ปาตานี” ที่ อับดุลเลาะห์

¹ ทั้งนี้ กรณีที่ระบุว่า ปัตตานี มาจาก ปตานี นั้น ในช่วงเวลาดังกล่าว (พ.ศ. 2518) อับดุลเลาะห์เข้าใจถูกต้องสอดคล้องกับการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์

² หากไม่นับรวมการสะกด “ปาตานี” ในฐานะการสาธิตขั้นตอนการถอดเสียงมาจากคำว่า Pantani-ini (หาดแห่งนี้) ซึ่งปรากฏมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2471 ใน *ประวัติเมืองปัตตานี* หรืออีกายัตปัตตานี ฉบับแปลไทยในสมัยรัชกาลที่ 7 ผู้เขียนพบว่าเอกสารเก่าชิ้นนี้เรียกเมืองปัตตานีโบราณอย่างชัดเจนว่า ปตานี

³ ทั้งนี้ ปตานี สามารถสะกดได้อีกแบบว่า ปะตานี เพราะคำว่า Patani จะต้องออกเสียงสระสั้น ๆ ใน Pa ดังนั้น จึงออกเสียงได้เพียงอย่างเดียวว่า ปะ - ตา - นี เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ไรต์ตี รัตติยา สาและ ได้กล่าวไว้ในปี พ.ศ. 2551 ว่า “ปาตานี” อาจเพี้ยนเสียงมาจากคำว่า “ฟาตอนี” ในสำเนียงอาหรับ ซึ่งคำอธิษฐานนี้ผู้เขียนไม่เห็นด้วยและเห็นว่า ปาตานี มาจากการถอดเสียง Patani อย่างตรง ๆ ด้วยสำเนียงคาราโอเกะมากกว่าที่จะมาจากภาษาอาหรับ โปรดดู Saleh, R. (2008). *New relations: Buddhists and Muslims in Deep South provinces*. In Chaiwat Satha-Anan (Ed.), *Imaginary land* (p. 342-396). Matichon.

และอารีฟิน ให้ไว้ในช่วงหลัง พ.ศ. 2550 ว่า “...**ปัตตานี** ปตานี หรือ ปะตานี หมายถึง อาณาจักรมลายูในอดีต ก่อนตกเป็นเมืองขึ้นของสยาม.... มีอำนาจปกครองตั้งแต่เมืองพัทลุงจนถึงตรังگانู เรียก ปัตตานีป้อซาร์ และยังหมายถึง ชวามลายูในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคใต้ และบางส่วนของสงขลา...” ในทางกลับกัน พวกเขาได้ให้ความหมายของคำว่า “ปัตตานี” ไว้เพียงว่า “.....**ปัตตานี** คือ เมืองมลายูที่ตกอยู่ภายใต้สยามใช้เป็นชื่อหัวเมือง ซ้อมณฑล และกลายเป็น จังหวัดหนึ่งในภาคใต้ของไทย **ปัจจุบัน**.....” (Binji, 2015, pp. 12) จะเห็นได้ว่าการให้คำนิยามเช่นนี้ไม่สามารถคิดเป็นอื่นไปได้เลยนอกเสียจากความพยายามในการสร้างอัตลักษณ์ นั่นก็คือ “การทำให้เป็นปัตตานี” (Patanisation) แม้้นักวิชาการท้องถิ่นนิยมทั้ง 2 ท่านจะไม่เกี่ยวข้องกับอันใดกับขบวนการแบ่งแยกดินแดนเนื่องจากหนังสือเหล่านี้มีจุดประสงค์ในเรื่องการหวนคืนหาอดีตที่มีจุดยืนมาจากท้องถิ่น (ชวามลายู) ล้วน ๆ แต่ปัจจุบันก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า BRN ได้กลายมาเป็นตัวแสดงสำคัญที่ใช้ประโยชน์จากสนามวาทกรรม “ปัตตานี” ดังที่มีการกราดยิงตัวอักษร “t” จาก 2 ตัวเหลือแค่ 1 ตัว บนป้ายภาษาอังกฤษ “Pattani” (ปัตตานี) ที่จังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2549 ซึ่งแม้กระโกตั้งข้อสังเกตว่าเป็นการกระทำที่มีมิติของการเมืองของคำว่า “ปัตตานี” และ “ปัตตานี” ผ่างอยู่เบื้องหลัง (McCargo, 2019)

การอ่านแซนรับ “ปัตตานี” ในวงการวิชาการไทย

ปัจจุบันวาทกรรม “ปัตตานี” ได้รับความทักท้วงจากผู้คนจำนวนหนึ่งว่าเป็น “ความจริงแท้” และถูกนำไปแทนที่ “ปัตตานี” ในแทบทุก ๆ แห่งหนคำที่ “ปัตตานี” เคยดำรงอยู่ Panjor (2015) ได้ให้คำอธิบายว่านี่เป็นปรากฏการณ์แย่งชิงพื้นที่ในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางการเมืองหรือ “การเมืองของถ้อยคำ” “ปัตตานี” จึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและการต่อรองของฝ่ายตรงข้ามรัฐ ยิ่งกว่านั้นวาทกรรม “ปัตตานี” ได้ถูกนำไปผลิตซ้ำและสานต่อจากตัวแสดงข้างนอก “สนามแห่งความขัดแย้ง” อย่างคึกคัก อาทิ จากบรรดานักวิชาการรวมไปถึงสื่อมวลชนที่ตื่นตัวกับวาทกรรม “ปัตตานี” อย่างไม่เคยมีมา

วาทกรรม “ปาตานี” แทบทั้งสิ้นว่าเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใดและถูกใช้ครั้งแรกโดยใครและจริงหรือไม่ว่า “ปาตานี” เป็นคำที่เก่าแก่กว่าคำว่า “ปัตตานี” แต่ถ้ามอย้อนกลับไปในปี พ.ศ. 2558 ปัญญาชนชาวนายูหนึ่งให้ความเห็นว่า “ปาตานี” เป็นคำใหม่และไม่ใช่ว่าชาวบ้านทั่วไปใช้กันจริงๆ เป็นคำทางการเมืองมากกว่า (Koommeke, 2015) ทั้งนี้ หากวิเคราะห์ตามหลักภาษาศาสตร์ “ปาตานี” หากยึดตามสำเนียงถิ่นควรเป็น “ปาตอนิง” ซึ่งก็ไม่เคยปรากฏในความทรงจำร่วมของคนในพื้นที่แต่อย่างใดเช่นกัน เพราะชาวมลายู 3 จังหวัดชายแดนใต้เรียก “ปัตตานี/ปัตตานี” สั้น ๆ เพียงว่า “ตานิ” ซึ่งก็คือคำเดียวกับที่คนไทยเรียกชาวมลายู 3 จังหวัดทั้งในอดีตและปัจจุบันว่า “คนตานิ” (Songsiri, 2016) สอดคล้องกับ ตูแวนดาเนีย ตูแวนแมง ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนจนถึงเหตุผลที่เขาเลิกใช้คำว่า “ปาตานี” แล้วมาใช้คำว่า “ปัตตานี” แทน ว่า “ผู้เขียนเปลี่ยนการเรียกชื่อ “ปาตานี” มาเป็น “ปัตตานี” เนื่องจากเห็นพ้องกับข้อสังเกตของคุณชะกาเรีย อมตยา กวีซีไรต์ประจำปี 2553 ในการสนทนากันหนหลังสุดเมื่อวันที่ 7 กันยายน 2562 ว่า หากวิเคราะห์รากที่มาของชื่อในแบบยารี *فتانى* นั้นเมื่อไม่มี *!* หลัง *ب* จึงควรจะเป็น ปะ- (ปัตตานี) และเอาเข้าจริงใกล้เคียงกับ ปัด- (ปัตตานี) มากกว่าปา- (ปาตานี) เสียด้วยซ้ำ ในการอ่านตัวอังกฤษ Pa- (Patani) ก็ได้ยืนยันว่าจะออกเสียง ปา- เสมอไป การเกิดขึ้นของชื่อ “ปัตตานี” จากสยาม อาจไม่ใช่อะไรเลยก็ได้ที่จะมีนัยทางการเมืองดังที่หลายคนมองเช่นนั้น ตรงกันข้าม การสำแดงตนของชื่อ ปาตานี ในระยะหลังนี้ต่างหาก ที่เป็นคำตอบสู่ทางการเมืองในนัยของการปลดแอก” (Thong-In, 2019) แม้ว่าในช่วงหลัง พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา “ปาตานี” มักปรากฏอยู่ในเพียงงานเขียนทางวิชาการ แต่ราว พ.ศ. 2550 เริ่มมีการใช้ “ปาตานี” มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แต่มักจะไม่พบ “ปาตานี” ปรากฏอย่างโดด ๆ ผู้เขียนสังเกตเห็นว่าถ้าหาก “ปาตานี” (Patani) ปรากฏอยู่แห่งหนใดโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเขียนเชิงประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์หรือสังคมวิทยา ย่อมขาดไม่ได้ที่จะมี “การกำหนดนิยาม” (Definition) เป็นเชิงอรรถต่อท้ายขยายความหมายทั้งสิ้น น่าสนใจว่าการกำหนดนิยาม

เหล่านั้นไม่มีการอ้างอิงกลับไปยังเอกสารชั้นต้นที่น่าเชื่อถือใด ๆ อีกด้วย¹ ปรากฏการณ์ข้างต้นสะท้อนว่าวงการวิชาการไทยยังขาดการใช้หลักฐานวิชาการอย่างเป็นระบบในการศึกษาทำความเข้าใจรากเหง้าของปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ โดยเฉพาะในประเด็นในเรื่องความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ การเรียกมณฑลปัตตานีที่ตั้งในช่วงรัชกาลที่ 5 ว่า “มณฑลปัตตานี” (Mongkolworawan, 2016) ทั้ง ๆ ที่ “มณฑลปัตตานี” ไม่มีอยู่จริงในทางประวัติศาสตร์ หรือการเปลี่ยนจาก “พระยาตานี” ซึ่งเป็นคำดั้งเดิมในภาษาไทยเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยาและปรากฏในเอกสารชั้นต้นของสยามหลายชิ้นเป็น “พระยาปัตตานี” (Jitpiromsri, 2020) เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของปรากฏการณ์ดังกล่าว

จึงกล่าวได้ว่าในช่วง พ.ศ. 2550-2556 เป็นต้นมา เป็นยุคที่วงการวิชาการไทยกำลังขานรับและทำความเข้าใจกับนิยาม/ความหมายของ “ปัตตานี” อย่างคึกคัก ซึ่งสะท้อนว่าในเวลานั้นคำ ๆ นี้ยังเป็น “คำใหม่” ในแวดวงวิชาการอยู่

¹ เช่นที่พบใน Al-Fatoni, A. (2000). *History of Pattani*. Institution of Nusantara Prince of Songkhla University Press; Binji, A. (2015). *Patani: History and Malay Politics*. Foundation of Southern Thailand”s Islam. Naun-plean, P. (2008). Thainess and Malayness with politics of the Othering. In Parinya Naunplean (Ed.), *Out of the definition of Thainess*. (p. 7-17). Centre of Songkhla basin Press.; Saleh, R. (2008). New relations: Buddhists and Muslims in Deep South provinces. In Chaiwat Satha-Anan (Ed.), *Imaginary Land* (p. 342-396). Matichon.; Panjor, R. (2009). Hijab and Kerisik: History of Patani in recently day and the losing of political negotiation. In Patrick Jory and Jirawat Seangthong (Ed.), *The Phantasm in Southern Thailand: Historical writings on Patani and the Islamic World* (p. 212-253). Chulalongkorn University.; Wongtaneer, C. (2011). Malay Bangkok/Nayu Bakoh: The adventure in Siam, *Rubaiyat* 2(3), 402-473. ทั้งนี้ ตัวอย่างของบทความ/งานวิชาการที่ยกมาดังกล่าวพยายามอธิบายความหมาย “ปัตตานี” และ “ปัตตานี” ในแบบเดียวกับที่อับดุลเลาะห์ ลออแมน และอารีฟีน บินจิ เคยนิยามไว้ตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา กล่าวคือ ได้ชี้บ่งความแตกต่างระหว่างคำว่า “ปัตตานี” และ “ปัตตานี” รวมถึงการระบุโดยปราศจากการอ้างอิงว่า “ปัตตานี” คือคำเก่าที่เก่าแก่กว่าปัตตานี หรือการระบุถึงขนาดว่าปัตตานีหมายรวมถึงดินแดนปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา น่าสนใจว่าค่านิยาม/ความหมายของ “ปัตตานี” เป็นเสมือน “เกมสืงมัตต์” ที่นิยามและความหมายถูกส่งต่อ ๆ กันมาโดยปราศจากการตั้งคำถามถึงที่มาหรือความถูกต้องแต่อย่างใด

(Aphomsuvan, 2006)¹ และจากข้อสังเกตอันแหลมคมของ Suwannathat-Pian (2009) นักวิชาการชาวไทยผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ภาคใต้ได้กล่าวอย่างตรงไปตรงมาว่าในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา “ปาตานี” ได้กลายเป็นคำที่ถูกทำให้ศักดิ์สิทธิ์ (Sanctified) อันมีนัยของความถูกต้องและเป็นจริงทางการเมืองเมื่อกล่าวถึงอาณาบริเวณชายแดนใต้ อันเป็นมาตุภูมิของชาวไทยเชื้อสายมลายูปัตตานี และปรากฏการณ์สำคัญที่ส่งผลให้ “ปาตานี” ถูกทำการเมืองและใช้ในฐานะการเมืองแห่งอัตลักษณ์ มีอยู่ด้วยกัน 2 เหตุการณ์ นั่นก็คือ เหตุการณ์แรก คือการประท้วงใหญ่ที่หน้ามัสยิดกลางปัตตานี วันที่ 31 พฤษภาคม – 4 มิถุนายน พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นหมุดหมายแรกที่ทำให้คำว่า “ปาตานี” ได้รับการแพร่ไปในระดับภูมิภาคชายแดนใต้ (Panjor, 2015) ยิ่งกว่านั้นยังตั้งข้อสังเกตว่าการใช้คำว่า “ปาตานี” น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานเขียนวิชาการของนักชาตินิยมภายใน “ภาคภาษาไทย” โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือ *ปาตานี: ประวัติศาสตร์และการเมืองในโลกมลายู* (พิมพ์ครั้งแรก 2550) ของ Binji (2015) ส่วนเหตุการณ์ที่ 2 คือ การปรากฏตัวของ “MARA PATANI” ในฐานะตัวแทนของฝ่ายขบวนการแบ่งแยกดินแดนจำนวนหลายกลุ่ม ในการเริ่มต้นพูดคุยสันติภาพ (Peace Talk) กับรัฐไทยที่เริ่มเป็นข่าวใหญ่มาตั้งแต่ปลาย พ.ศ. 2557 จนถึงต้นปี พ.ศ. 2558 ก็ยังมีกระแสที่ซัดขึ้นไปอีก ซึ่งสื่อในประเทศไทยจำนวนมากถอดรูปเสียงของ “MARA PATANI” เป็น “มาราปาตานี” แทบจะในทันทีที่ปรากฏในสื่อทั่วไปในเวลานั้น (The Citizen, 2015; Benar News, 2015) ข่าวการปรากฏตัวของ “MARA PATANI” เป็นข่าวใหญ่มากในเวลานั้น ซึ่งส่งผลให้ “ปาตานี” กลายเป็นที่รับรู้ในวงกว้างขึ้นไปอีก ท้ายที่สุดตั้งแต่ พ.ศ. 2558 เป็นต้นมาคำว่า “ปาตานี” จึงเกือบจะแทนที่หรือใช้แทน “ปัตตานี” ได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนั้นควรต้องกล่าวด้วยว่า “จุดสุดยอด” ของการสถาปนาวาทกรรม “ปาตานี” ฝังรากลึกลงไปในวงการวิชาการไทยรวมถึง

¹ แม้กระทั่ง งานวิชาการที่มีชื่อเสียงของ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ คือ *ความเป็นมาของทฤษฎีแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ไทย* ซึ่งจัดพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2549 ได้มีการเปลี่ยนจากคำว่า “รัฐปัตตานี” ในการพิมพ์ครั้งแรก มาเป็น “รัฐปาตานี” ในการพิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2555.

เป็นการประทับรับรองความถูกต้องและชอบธรรมต่อวาทกรรมดังกล่าวคงหนีไม่พ้นการที่ราชบัณฑิตยสถาน ได้จัดพิมพ์ *คู่มือระบบการเขียนภาษามลายูปาตานีอักษรไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (2553) (Thailand's Royal Academy, 2010) พ.ศ. 2553 ส่งผลให้นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา “ปาตานี” ได้กลายเป็นคำที่ถูกประทับรับรองความถูกต้องชอบธรรมในภาคภาษาไทยโดย “รัฐไทย” โดยดุซมูรี่ ทั้งที่แท้จริงแล้วตามสำเนียงดั้งเดิมแท้จริงควรต้องสะกดเป็น “ปัตตานี” (Ku-Jik, 1928) หรือ “ปะตานี” ดังข้อมูลที่ได้กล่าวไปแล้ว¹

ดินแดนปาตานี: วาทกรรมสนับสนุนการแบ่งแยกดินแดน “ที่เพิ่งสร้าง”

ตั้งแต่นานเขียนประเภทด้านประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์มลายูปัตตานีที่ถูกเขียนขึ้นภายใต้มุมมองแบบชาตินิยม-การสร้างชาติ (Nation-Building) ภายใต้กรอบแบบรัฐชาติสมัยใหม่เริ่มมีการเผยแพร่ขึ้นครั้งแรก ๆ ในช่วงหลัง พ.ศ. 2490 เป็นต้นมาเริ่มจาก อิบรอฮิม ชุกรี กับหนังสือ *Sejarah Kerajaan Melayu Patani* (2492) ซึ่งถูกเขียนในภาษามลายูอักษรยาวีแต่ถูก “สั่งห้าม” ทั้งในประเทศไทยและมาเลเซียเป็นเวลานาน (Puaksom, 2019) รัฐไทยเริ่มตระหนักถึงพิษภัยของหนังสือดังกล่าวว่าอาจเกี่ยวข้องกับขบวนการแบ่งแยกดินแดนที่เคลื่อนไหวในรัฐกลันตันตั้งแต่ในช่วง พ.ศ. 2503-2504 เป็นต้นมา (Tawan Mai, 1980) เนื่องจากมีเนื้อหาในลักษณะปลุกใจความเป็นชาตินิยม

¹ ควรกล่าวด้วยว่าการบัญญัติให้มีคำว่า “ปาตานี” ในภาษาไทยภายใต้ร่มของราชบัณฑิตยสถาน เป็นผลมาจากงานวิจัยทางด้านภาษาชิ้นหนึ่งของสถาบันภาษาล้านนาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคกลางช่วงปี 2552 เพราะชื่อของวิจัยชิ้นนี้กับชื่อหนังสือ “คู่มือระบบเขียนภาษามลายูปาตานีอักษรไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน” ที่จัดทำโดยราชบัณฑิตยสถานในปี 2553 ก็เกือบจะเป็นชื่อเรื่องเดียวกัน ความพยายามในการบัญญัติคำว่า “ภาษามลายูปาตานี” ในแวดวงวิชาการไทยสามารถย้อนกลับไปถึง พ.ศ. 2551 โปรตุเกศ Sama-Ali, W. (2008). *Project of Patani-Thai's Dictionary for preliminary education and communication*. Thailand Science Research and Innovation. นอกจากนี้ ผู้เขียนยังคงยืนยันสมมติฐานเดิมว่าหากคำว่า “ปาตานี” เป็นการสะกดอย่างถูกต้องตามหลักภาษาจริง เหตุใดจึงต้องเพิ่งมาปรากฏในไม่กี่ปีมานี้และเหตุใดจึงขัดแย้งกับเอกสารชั้นต้นสมัยโบราณ? คำตอบที่พอเป็นไปได้มากที่สุดคือการบัญญัตินี้เป็นผลมาจากพลวัตของการเคลื่อนไหว (movement) ของ “การทำให้เป็นปาตานี” (Patanisation) อย่างปฏิเสธไม่ได้แม้ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม

เนื้อหานอกจากจะมุ่งเน้นการเล่าเรื่องความรุ่งเรืองของปัตตานีในอดีตแล้วยังเล่าถึงการล่มสลายและการถูกโจมตีจากสยามในฐานะ “ศัตรูแห่งชาติ” เรื่องเล่าทำนองนี้ตรงกับทฤษฎีการสรรสร้างศัตรูของ Umberto Eco อย่างมาก กล่าวคือเป็นการเขียนประวัติศาสตร์แห่งชาติ (National History) มากกว่าที่จะเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local History) (Mongkolworawan, 2016) ประวัติศาสตร์แห่งชาติที่ขบเน้นการสร้างอัตลักษณ์และบอกเล่าประวัติศาสตร์บาดแผล ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะขาดเสียไม่ได้ในการสร้างชาติและศัตรูแห่งชาติขึ้นมา อย่างไรก็ตาม งานเขียนด้านประวัติศาสตร์ชาตินิยมช่วงก่อน พ.ศ. 2519 ล้วนปรากฏอยู่ในภาษามลายูแทบทั้งสิ้น แต่แล้วความเปลี่ยนแปลงในระดับการรับรู้ระดับชาติได้ปรากฏขึ้นในปี พ.ศ. 2518 เมื่อเกิดเหตุการณ์ชุมนุมประท้วงหน้ามัสยิดปัตตานีจากเหตุการณ์สะพานกอดอ ซึ่งการชุมนุมประท้วงในครั้งนั้นได้ทำให้เกิดการตระหนักรู้ทางการเมืองของชาวนายูทั่วไปอย่างมาก รวมทั้งเกิดการยกระดับความสนใจในระดับนานาชาติต่อกรณีปัตตานีอีกด้วย (Chalermripinyorat, 2020, pp. 84-85) ซึ่งสอดคล้องกับการเคลื่อนไหวบรรดานักวิชาการท้องถิ่นได้ถือโอกาสนี้ในการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ปัตตานีให้เป็นที่รู้จักโดยเฉพาะ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี อดีตและปัจจุบัน” (2519) ของอับดุลเลาะห์ ลออแมน (อ.บางนรา) ภายใต้ความร่วมมือกับเสนีย์ มะตากะกุล ซึ่งพวกเขาพร้อมกันหาข้อมูลประกอบการเขียนหนังสือดังกล่าวหลังเหตุการณ์การประท้วงใหญ่หน้ามัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2518 (Textbook Foundation, 2008, pp. 14-15) สำหรับแวดวงวิชาการในโลกภาษาไทยแล้ว “ประวัติศาสตร์ปัตตานี อดีตและปัจจุบัน” (2519) น่าจะเป็นงานวิชาการด้านประวัติศาสตร์ปัตตานีชาตินิยมเล่มแรกที่ถูกพิมพ์ขึ้นในภาษาไทยมาตรฐาน น่าสนใจว่า อับดุลเลาะห์เป็นคนแรก ๆ เช่นกันที่ระบุว่าดินแดนปัตตานีในอดีตนั้นครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของจังหวัดสงขลาตลอดจนถึงรัฐกลันตันและตรังกานูของมาเลเซีย และเมื่อนำข้อมูลการ “เคลม” จังหวัดสงขลาดังกล่าวเปรียบเทียบกับวารสาร *Suara Siswa* (เสียงนักศึกษา) เล่มที่ 2 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2513 ที่จัดทำขึ้นโดยเครือข่ายนักศึกษาและนักวิชาการ

ที่ออกตัวชัดเจนว่าสนับสนุนขบวนการแบ่งแยกดินแดน วารสารนี้ระบุถึงกระทั่งว่าพื้นที่อำเภอจะนะและเทพาของจังหวัดสงขลาเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรปัตตานีแม้จะไม่มีหลักฐานหรือเอกสารอ้างอิงใด ๆ ก็ตาม นอกจากนี้ คณะผู้เขียนวารสารมีแนวโน้มไปในทางที่จะผนวกเอาจังหวัดสงขลาและสตูลทั้งหมดทุกอำเภอเข้าเป็นส่วนหนึ่งของปัตตานีด้วยการระบุว่าการผนวกดินแดน 2 จังหวัดนี้จะทำให้ปัตตานีมีอาณาเขตขยายถึง 12,000 ไมล์ จากเดิมถ้ารวมเพียง 3 จังหวัดจะมีพื้นที่เพียง 5,446 ไมล์เท่านั้น (Phetchajumrat, 1976, pp. 173-174)¹ อย่างไรก็ตาม ช่วงปี พ.ศ. 2513 – 2519 ข้อมูลเกี่ยวกับอาณาเขตที่แท้จริงของอาณาจักรปัตตานีโบราณก่อนสยามยึดครองนั้นเป็นไปอย่างสับสนและปราศจากหลักฐานขั้นต้นอ้างอิง ดูเหมือนคำอธิบายถึงอาณาเขตของดินแดนปัตตานี หรือ “ดินแดนปัตตานี” (ตามวาทกรรมแบ่งแยกดินแดนในปัจจุบัน) เพิ่งจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาหลัง พ.ศ.2510 ไปแล้ว หากแต่คำอธิบายก็ล้วนแตกต่างกันในรายละเอียดอย่างมาก อาทิ เอกสารของมาเลเซียชิ้นหนึ่งระบุว่านอกจากปัตตานีโบราณจะหมายถึงพื้นที่ปัตตานี ยะลา นราธิวาสแล้วยังเคยมีอาณาเขตไปจนถึงจังหวัดสงขลา (เทพา จะนะ) สตูล พัทลุง ตรัง จรดกระบี่ เป็นต้น (Thai Muslim Youth, 1976, pp. 105) ข้อมูลข้างต้นนี้เต็มไปด้วยความคลาดเคลื่อนทางประวัติศาสตร์เพราะเพียงแค่การกล่าวถึงว่าจังหวัดตรัง กระบี่ และสตูลเคยเป็นของปัตตานีก็ชี้ชัดแล้วว่าเอกสารชิ้นนี้ขาดความน่าเชื่อถือ เพราะจังหวัดทางชายฝั่งอันดามันเหล่านี้เคยอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐสุลต่านไทรบุรีและไม่เคยมีหลักฐานขั้นต้นใด ๆ ระบุว่าปัตตานีเคยเข้าไปครอบครองเลย ส่วนพัทลุงและสงขลาที่เคยเป็น “เมืองชิงกอรา” (Singora) ซึ่งในอดีตปกครองด้วยสุลต่านมลายูเชื้อสายโมกุลตั้งแต่สมัยอยุธยา (Anantapak, 2014) กล่าวได้ว่า ความถูกต้องของข้อมูลทางประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาประกอบถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วย

¹ อย่างไรก็ตาม เนื้อหาของ *Suara Siswa* ฉบับ พ.ศ. 2513 มีความคล้ายคลึงกับโครงเรื่องในหนังสือ *Patani: Behind the accidental border* (2010) เป็นอย่างมากจนเรียกได้ว่าแทบจะเหมือนกันไม่มีผิดเพี้ยน หนังสือเล่มดังกล่าวตีพิมพ์ใน พ.ศ. 2553 และผู้เขียนสันนิษฐานว่าเป็นงานเขียนของนักวิชาการฝั่ง BRN

ในด้านของอาณาเขตของปัตตานีที่ถูกอ้างถึงโดยขบวนการแบ่งแยกดินแดน พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา มีทั้งที่ปรากฏในแผนที่แสดงอาณาจักรปัตตานีและเอกสารใบปลิวต่าง ๆ ที่พวกเขาเผยแพร่ไว้อย่างจงใจ เช่นแผนที่อาณาเขตปัตตานีของกลุ่ม PULO ซึ่งฝ่ายความมั่นคงของไทยยึดได้ราว พ.ศ. 2520 แผนที่ดังกล่าวสามารถ “ถูกอ่าน” ให้เข้าใจได้โดยง่ายว่าสตูลและสงขลาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐปัตตานีที่จะถูกจัดตั้งขึ้นใหม่ด้วย (Jantawirooj, 1979, pp. 14) ไม่เพียงเท่านั้น ขบวนการฯ ยังมีการระบุถึงอำเภอของสงขลาที่สำคัญ ๆ ด้วย “สมอ้าง” ว่าเป็นของปัตตานีด้วย เช่น อำเภอหาดใหญ่ อำเภอเมืองสงขลา ตลอดจนถึงอำเภอรัตนภูมิ (Jantawirooj, 1980, pp. 80) สอดคล้องกับวารสารกึ่งใบปลิวประชาสัมพันธ์ของขบวนการแบ่งแยกดินแดนอีกกลุ่มคือเอกสาร *Voice of Patani* ซึ่งจัดทำโดยฝ่ายประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม BIPP (Barisan Nasional Pembebasan Patani) ได้ระบุปีที่เผยแพร่ว่าเป็น พ.ศ. 2519 ปรากฏแผนที่ของอาณาเขตของปัตตานีอันมีเนื้อที่สอดคล้องกับที่กลุ่ม PULO เสนอไว้ไม่มีผิดพลาด กล่าวคือ นอกจากจะรวมปัตตานี ยะลา นราธิวาสแล้ว ยังรวมสงขลาและสตูลเข้าไปด้วย (Information Bureau of National Liberation Front of Patani, 1976) ถึงกระนั้น ผู้เขียนไม่แน่ใจว่าอาณาเขตของปัตตานีที่ปรากฏในแผนที่หรือเอกสารของขบวนการฯ ข้างต้นจะสามารถตีความได้ว่าเป็น “อาณาเขตของปัตตานีเก่า” อย่างที่มักทักท้วงกันในความเข้าใจของคนในปัจจุบันหรือ “อาณาเขตของปัตตานีใหม่” กันแน่ ? เพราะตามความเข้าใจของหน่วยงานความมั่นคงบางหน่วยงานทั้งในขณะนั้น (และขณะนี้) มีความเห็นว่าแผนที่อาณาจักรปัตตานีที่พวกขบวนการฯ นำมากล่าวอ้างแสดงถึงพื้นที่ที่พวกเขาเคลื่อนไหวคือการแสดงให้เห็นถึง “อาณาเขตของปัตตานีใหม่” ไม่ใช่ “อาณาเขตของปัตตานีเก่า” (Jantawirooj, 1979; ISOC, 2009)¹ สอดคล้อง

¹ ข้อมูลฝ่ายความมั่นคงข้างต้นนี้สอดคล้องกับสมมติฐานของผู้เขียน (และแผนที่รัฐปัตตานีที่ฝ่ายขบวนการฯจัดทำขึ้นมาเอง) กล่าวคือฝ่ายขบวนการฯ ต้องการจะสถาปนา “รัฐปัตตานีใหม่” จึงได้จัดทำแผนที่ขึ้นนี้ขึ้น พิจารณาได้จากการพิจารณาการแอบอ้างพื้นที่บางแห่ง เช่น จังหวัดสงขลาและสตูลไม่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ปัตตานีโบราณ แต่ฝ่ายขบวนการฯ ต้องประสงค์ที่จะครอบครองไว้ แต่ต่อมาพวกเขาได้ตัดพื้นที่สตูลออกไปเพราะการเคลื่อนไหวปลุกระดมไม่สำเร็จเนื่องจากประชาชนจังหวัดสตูลไม่เอาด้วยเพราะเป็นมลายูคนละกลุ่ม (มลายูไทรบุรี)

กับเอกสารชวนเชื่อกิ่งวิชาการของกลุ่ม BRN ก็ระบุว่าการศึกษาที่พวกเขาอ้างไปถึง สตุลเป็นการสร้างรัฐปัตตานีใหม่ (Perkasa, 2010) ดังนั้น ความเข้าใจของฝ่าย รัฐไทยและขบวนการเกี่ยวกับ “อาณาเขตของปัตตานีใหม่” จึงเป็นไปในทิศทาง เดียวกัน ประเด็นที่น่าสนใจต่อมาก็คือการเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในวงการวิชาการ และคนทั่วไปว่าสงขลาและสตุลเคยเป็นส่วนหนึ่งของ “อาณาเขตของปัตตานี โบราณ” โดยเฉพาะพื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลาได้เริ่มปรากฏความเชื่อนี้ ขึ้นเมื่อใด ? ทั้ง ๆ ที่การแอบอ้างดินแดนเหล่านี้เพิ่งถูกกระทำให้ขึ้นจากฝ่าย ขบวนการฯ ในช่วงไม่กี่สิบปีมานี้เองจากความพยายามของฝ่ายวิชาการของ BRN

การสมอ้าง 4 อำเภอของสงขลาเพิ่งปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนในช่วง พ.ศ. 2537 มานี้เอง¹ โดยหนังสือสำคัญเล่มหนึ่งที่เป็นเสมือนตราประทับรับรอง ให้บางอำเภอของสงขลาเป็นของปัตตานีนั่นก็คือหนังสือ *Penganta Sejarah Patani* (1994) ซึ่งเขียนโดย Ahmad Fathy Al-Fatani หนังสือเล่มนี้ “แอบ อ้างอย่างเปิดเผย” ว่าบางอำเภอในจังหวัดสงขลาเคยเป็นของอาณาจักรปัตตานี โบราณที่สยามแย่งยึดเอาไป หากแต่การแอบอ้างนั้นแตกต่างกันในรายละเอียด เมื่อเทียบกับเอกสาร *Suara Siswa* ที่จัดทำโดยแนวร่วมขบวนการแบ่งแยก ดินแดนฯ ที่ปัจจุบันยังไม่สามารถระบุกลุ่มได้ เอกสารนี้ระบุว่าบางส่วนของ จังหวัดสงขลาเคยเป็นของปัตตานีคืออำเภอจะนะและเทพา (Phetchajumrat, 1976) แต่ Ahmad Fathy Al-Fatani ระบุถึงอำเภอสะบ้าย้อยและเทพาเท่านั้น โดยไม่มีการกล่าวถึงอำเภอจะนะ (Al-Fatani, 2000) กล่าวได้ว่าในช่วง พ.ศ. 2513 – 2537 ฉันทามติในการแอบอ้างบางส่วนของพื้นที่ในจังหวัดสงขลา ว่าเป็นส่วนหนึ่งของปัตตานียังไม่ลงตัวแต่อย่างใด ทั้งนี้ ผู้เขียนพบว่าฉันทามติใน การผนวกอำเภอของจังหวัดสงขลาครบทั้ง 4 อำเภอเผยตัวขึ้นครั้งแรกในหนังสือ *Patani Behind the Accidental Border: The Search for Elusive Peace*

¹ ผู้เขียนไม่ขอเน้นงานของอับดุลเลาะห์ ลออแมน เพราะยังไม่ได้ระบุเจาะจงถึงระดับอำเภอใดบ้างในจังหวัดสงขลาที่เป็น ของปัตตานี

ซึ่งตีพิมพ์ใน พ.ศ. 2553¹ โดยทั้ง 4 อำเภอของสงขลาได้ปรากฏในแผนที่ “อาณาจักรปัตตานีเก่า” (Perkasa, 2010, pp. 55) แม้แต่งงานวิชาการชั้นหลังของอารีฟินและอับดุลเลาะห์ระบุเพียงว่าอาณาเขตของปัตตานีโบราณมีพื้นที่ถึงเพียงแค่นะและเทพาเท่านั้น (Binji, 2015) จึงกล่าวได้ว่าแผนที่ของ KijangMas Perkasa แสดงออกถึงความประสงค์อย่างเป็นรูปธรรมที่สุดของ BRN ที่ต้องการที่จะผนวกเอาดินแดนของสงขลามาเป็นของรัฐปัตตานี (ใหม่) สอดคล้องกับการก่อเหตุของขบวนการ BRN ตั้งแต่หลัง พ.ศ. 2547 เป็นต้นมาที่แสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ว่า BRN ได้ถือเอาอำเภอจะนะ เทพา สะบ้าย้อย นาทวีของสงขลาเป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรม “ดินแดนปาตานี” นอกจากนี้เอกสารประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม BRN ที่เผยแพร่อย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2556 ได้นำเอาแผนที่ของ KijangMas Perkasa มาแสดงโดยย้ำเตือนว่า 4 อำเภอของสงขลาเป็นของปัตตานีอีกด้วย (Info Japem, 2013) จึงกล่าวได้ว่าปัจจุบันปฏิบัติการทางทหารของกลุ่ม BRN ในพื้นที่จังหวัดสงขลาจึงเกี่ยวข้องอย่างแยกไม่ขาดกับการประกอบสร้างวาทกรรม “ดินแดนปาตานี” ที่ “เคลม” บางส่วนของสงขลาดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

สรุป

ปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนใต้มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอย่างแยกไม่ออกกับ “การเมืองแห่งอัตลักษณ์” (Identity Politics) ซึ่งถือเป็น การเคลื่อนไหวทางการเมือง (Political Movement) รูปแบบหนึ่ง ทั้งนี้ อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นอย่างจงใจผ่านกระบวนการการประกอบสร้าง “การทำให้เป็นปาตานี” (Patanisation) ทำให้เกิดความเชื่อว่าชาวมลายูปัตตานี (นாயู) มีความแตกต่างไปจากความเป็นไทยรวมถึงประวัติศาสตร์ที่เป็นคู่ขัดแย้งกันมาอย่างยาวนานจึงจำต้องเรียกร้องให้เกิดความต้องการที่จะแยกตัวไปจากรัฐไทย

¹ หนังสือเล่มนี้เป็นผลมาจากการรวบรวมบทความของ KijangMas Perkasa จากเว็บไซต์ของเขาซึ่งมีที่สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวของขบวนการ BRN อย่างชัดเจน อีกทั้งมีหลักฐานว่าต่อมา BRN ก็นำงานของเขาไปขยายความคิดทางการเมือง ทั้งนี้ บทความและแผนที่เหล่านี้จะเผยแพร่มาตั้งแต่น้อย พ.ศ. 2550 (2007) ก่อนจะมีการรวบรวมตีพิมพ์เป็นหนังสือเล่มดังกล่าวใน 3 ปีต่อมา

วาทกรรมเหล่านี้อาจเกิดมาจากฝ่ายนักชาตินิยมนายที่ต้องการค้นหาประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ท้องถิ่นของตัวเองก่อนจนเกิดเป็นกระแสขึ้นอย่างกว้างขวาง กระทั่งฝ่ายขบวนการฯ เห็นว่าเป็นประโยชน์จึงได้ฉวยนำมาใช้ในเวลาต่อมาเพื่อสร้างความชอบธรรมให้การต่อสู้ด้วยอาวุธ

จึงกล่าวได้ว่า “การเมืองแห่งอัตลักษณ์” เป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ฝ่ายตรงข้ามใช้ประโยชน์ในการปลุกกระดมให้แนวร่วมเกิดความรู้สึกต่อต้านรัฐ สะท้อนจากปฏิบัติการจิตวิทยาของฝ่ายขบวนการฯ ที่จะต้องใช้ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ “ปาตานี” ในการปลุกกระดมมวลชน การถอดรูป “Patani” เป็น “ปาตานี” แม้ผู้ถอดรูปจะไม่มีเกี่ยวข้องกับขบวนการฯ ก็ตาม หากแต่ต้องยอมรับว่าปัจจุบัน “ปาตานี” ได้กลายมาเป็นคำที่ฝ่ายขบวนการฯ แนวร่วม และนักชาตินิยมโอบรัดไว้อย่างแนบแน่น หรือการผลิตงานนิพนธ์ด้านประวัติศาสตร์แห่งชาติปัตตานี รวมไปถึงการที่กักกัว่าพื้นที่บางส่วนของสงขลา (จะนะ เทพา สะบ้าย้อย นาทวี) และสตูลเป็นของปัตตานีโดยปราศจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เหล่านี้เป็นปฏิบัติการของวาทกรรม “การทำให้เป็นปาตานี” ที่เพ็งก่อดำขึ้นไม่กี่ปีมานี้ และถึงแม้ว่าปัจจุบันการประกอบสร้างดังกล่าวจะยังไม่ลงตัวและมีระดับความเข้มข้นแตกต่างกันไป แต่วาทกรรมเหล่านี้ไม่ใช่ผลผลิตจากผู้ใดหรือคณะบุคคลใดคณะหนึ่ง กล่าวคือ หากใช้วาทกรรมที่เกิดมาจากกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดนแต่ฝ่ายเดียว (ดังที่แรกเริ่ม “ปาตานี” ไม่ใช่คำของขบวนการฯ) หากแต่เป็น “จิตสำนึกร่วมกัน” อันมีรากฐานยึดแน่นกับแนวคิดชาตินิยมมลายูปัตตานีเป็นพื้นฐาน

ดังนั้น เมื่อ “การทำให้เป็นปาตานี” ถูกนำไปรับใช้วัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป จึงสะท้อนว่าระดับของปฏิบัติการและการตีความหรือการให้ความหมายต่อ “การทำให้เป็นปาตานี” ของบุคคลหรือคณะบุคคลแต่ละกลุ่มมีความหลากหลายแตกต่างกันอย่างมากโดยเฉาะอย่างยิ่ง “ช่องว่าง” ระหว่างนักชาตินิยมนายทั่วไปที่ไม่ได้ต่อต้านรัฐไทยกับขบวนการแบ่งแยกดินแดนซึ่งประเด็นนี้สมควรได้รับการศึกษาต่อไปในอนาคต

References

- Al-Fatoni, A. (2000). *History of Pattani*. Institution of Nusantara Prince of Songkhla University Press.
- Anantapak, A. (2014). *Sultanate of Singora*. Gypsy Group.
- Aphornsuvan, T. (2006). *History of separation theory in Deep south of Thailand*. Thammasat Press.
- Arjaan-Bangnara. (1980). *Pattani in the past*. (no publisher).
- Benar News. (2015). *MARA PATANI in Kuala Lumpur 27 September 2015*. Retrieved December 25, 2022, from <https://www.benarnews.org/thai/news/TH-TALK-MARA-08272015082313.html>
- Binji, A. (1998). *Langkasuka – Patani Darussalam*. Centre of Deep south of Thailand.
- Binji, A. (2015). *Patani: History and Malay Politics*. Foundation of Southern Thailand's Islam.
- Binji, A. (2019). *Description of Berjihad di Patani*. Wikaya Press.
- Boonratsamee, J. (2020). PA-TA-NI: Manufacturing of Patani's historical identity. *Fah Deaw Kan*, 18(3), 75-107.
- Chalernsripinyorat, R. (2017). *Decoding the thoughts of Patani's separatists*. Deepbooks.
- Chalernsripinyorat, R. (2020). *Jihad for Patani: Islam and BRN's Separatist Struggle on Southern Thailand*. (PhD'sThesis). The Australian National University.
- Deep South Watch. (2007). *Psychological warfare: a prolonged war*. Kledthai.

- Eco, U. (2011). *Inventing the Enemy*. Harper.
- Info Japem. (2013). Patani and Anglo-Siam Treaty 1909. *Info Japem*, 1(4), 5.
- Information Bureau of National Liberation Front of Patani. (1976). *Voice of Patani*. (11 February 1976).
- Internal Security Operations Command (ISOC). (2009). *Lessons from fighting in Deep South 2009*. ISOC.
- Jantawirooj, K. (1979). *I am whom knowing Pak Yek well*. Wittawat Press.
- Jantawirooj, K. (1980). *PULO: An organisation of Republic of Patani*. Wittawat Press.
- Jantimaton, S. (2005). *Guerrilla warfare in the city*. Matichon.
- Jitpiromsri, S. (2020). *Governance and Conflict Resolution of Thailand's Deep South/Patani*. PSU Press.
- Kaldor, M. (2012). *Old and New war*. Polity Press.
- Kobkua Suwannathat-Pian. *Historical Identity, Nationality, Nation-Building, and Historical Writing on the Malay Muslims of South Thailand 1940s-1980s*. In Patrick Jory and Jirawat Seangthong (Ed.), *The Phantasm in Southern Thailand: Historical writings on Patani and the Islamic World* (p. 373-395). Chulalongkorn University.
- Koommea, T. (2015). *Patani Vs 3 provinces of deep south: Politics of naming*. Retrieved December 25, 2022, from <https://prachatai.com/journal/2015/09/61358>

- Ku-Jik. (1928). *History of Patani*. n.p.
- McCargo, D. (2019). *Tearing apart the land: Islam and legitimacy in Southern Thailand*. Kobfai.
- Mongkolworawan. P. (2016). Studying of Patani's history: Its Status, Obstacles and Problems. In Suphamet Yunyasit (Ed.), *Studying about status of Deep South of Thailand's history*. (p. 92-119). Institute of Human Rights and Peace Studies of Mahidol University.
- Naun-plean, P. (2008). Thainess and Malayness with politics of the Othering. In Parinya Naun-plean (Ed.), *Out of the definition of Thainess*. (p. 7-17). Centre of Songkhla basin Press.
- Panjor, R. (2009). Hijab and Kerisik: History of Patani in recently day and the losing of political negotiation. In Patrick Jory and Jirawat Seangthong (Ed.), *The Phantasm in Southern Thailand: Historical writings on Patani and the Islamic World* (p. 212-253). Chulalongkorn University.
- Panjor, R. (2015). *Politics of words in Pa(t)ani: constructing "peace" in ethnopolitical conflict*. (Master's Thesis). Thammasat University.
- Perkasa, K. (2010). *Patani Behind the Accidental Boarder: The Search for Elusive Peace*. Orion Solutions.
- Phetchajumrat, P. (1976). *Uncovering southern emergency*. Boonjitti Press.

- Puaksom, D. (2019). Patani's historiography in warfare. In Patrick Jory (Ed.), *Thai South and Malay North: Ethnic Interactions on a Plural Peninsula* (p. 82-105). Walailak University Press.
- Saleh, R. (2008). New relations: Buddhists and Muslims in Deep South provinces. In Chaiwat Satha-Anan (Ed.), *Imaginary land* (p. 342-396). Matichon.
- Sama-Ali, W. (2008). *Project of Patani-Thai's Dictionary for preliminary education and communication*. Thailand Science Research and Innovation.
- Songsiri, W. (2016). *Tani: The forgotten Malay Muslims*. Retrieved December 25, 2022, from <http://lekprapai.org/home/view.php?id=131>.
- Tamthai, M. (2020). *Weaving Patani's Dream Non-violently*. Thailand Science Research and Innovation.
- Tawan Mai. (1980). The war of religion, *Tawan Mai*, 3(124), 10-17.
- Textbook Foundation. (2008). *History of Pattani: Past and Present day*. Textbook Foundation.
- Thai Muslim youth. (1976). *10th Report of Thai Muslim youth*. Thai Muslim youth.
- Thailand's Royal Academy. (2010). *Handbook of a Thai based Writing System for Malayu Patani*. Sahamit Printing.
- The Citizen. (2015). *Knowing MARA PATANI*. Retrieved December 25, 2022, from <https://thecitizen.plus/node/11620>.

- Thong-In, A. (2019). Definition of “Red zone” in Patani/Deep South. *The Third National Conference on Public Affairs Management in the Digital Era, Public Affairs Management in the Digital Era: Legal, Justice and A Return to Democracy* (p. 451-459). School of Governance University of Khonkaen.
- Wongtanee, C. (2011). Malay Bangkok/Nayu Bakoh: The adventure in Siam, *Rubaiyat*, 2(3), 402-473.